

Załącznik do Uchwały Nr 104/XVI/16
Rady Powiatu Bydgoskiego
z dnia 25 lutego 2016r.

PROGRAM
ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO –
EDUKACYJNYCH DLA OSÓB
STOSTUJĄCYCH PRZEMOC
W RODZINIE
DLA POWIATU BYDGOSKIEGO
NA LATA 2016–2020

Spis treści

Wstęp

I. Diagnoza społeczna - problem przemocy w rodzinie

II. Założenia programu

III. Cele, podstawowe treści edukacyjne i zakładane rezultaty programu

1. Cele programu

2. Treści edukacyjne

3. Zakładane rezultaty

IV. Realizacja programu

1. Czas realizacji programu

2. Sposób realizacji programu

3. Adresaci programu oraz nabór uczestników programu

4. Warunki uczestnictwa w programie

5. Realizator programu i osoby realizujące program

6. Miejsce realizacji programu

7. Partnerzy programu

V. Źródła finansowania programu

VI. Monitoring i ewaluacja

Wstęp

Art. 6 ust. 4 pkt 2 Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015r. poz. 1390) nakłada na samorząd powiatowy w ramach zadań z zakresu administracji rządowej obowiązek tworzenia i realizacji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Programy te są jednym ze sposobów oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie. Mają one na celu uzyskanie przez takie osoby informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych, powstrzymanie przed dalszym stosowaniem przemocy, korygowanie niepożądanych i szkodliwych zachowań i postaw, kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy, uznanie odpowiedzialności za stosowanie przemocy, jak również zdobycie i poszerzanie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie oraz zdobycie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów bez stosowania przemocy.

Oddziaływania korekcyjno – edukacyjne dla osób stosujących przemoc w rodzinie nie powinny być utożsamiane z psychoterapią sprawcy. Ich celem jest korekta niepożądanych i szkodliwych zachowań i postaw. Formy organizacji oraz zawartość programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie powinny przyjmować jako najwyższy priorytet zasadę ochrony bezpieczeństwa, autonomii i dobra osób krzywdzonych przez osobę stosującą przemoc.

Programy te powinny być uzupełniane działaniami interwencyjnymi, jak i działaniami profilaktycznymi ukierunkowanymi na zapobieganie wszelkim formom przemocy.

Uczestnictwo w programach i uświadomienie sobie przez sprawcę szkodliwości jego dotychczasowych działań może zatem wpłynąć na eliminację zachowań przemocowych, a także na podniesienie bezpieczeństwa osób dotkniętych przemocą w rodzinie oraz utrzymanie ich więzi rodzinnych.

I. Diagnoza społeczna - problem przemocy w rodzinie

Przemoc w rodzinie jest jedną z najcięższych form naruszenia praw człowieka. Przemoc ta jest w każdym przypadku naruszeniem godności, która stanowi istotę praw człowieka. Naruszanych jest przy tym wiele innych praw człowieka, jak prawo do zdrowia, prawo do wolnego wykonywania zawodu, prawo do ochrony przed pracą przymusową, prawo do swobodnego decydowania o miejscu pobytu.

Prawo ofiary przemocy do bezpieczeństwa, do niepoddawania się przemocy jest naczelnym składnikiem godności ludzkiej i dlatego kwestia ta powinna zajmować priorytetowe miejsce w kształtowaniu polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Istnieje wiele definicji przemocy w rodzinie.

Przemoc w rodzinie w perspektywie prawnej – Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015r. poz. 1390) określa przemoc, jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodzin (którymi w rozumieniu art. 115 § 11 k.k. są: małżonkowie, wstępni, zstępni, rodzeństwo, powinowaci w tej samej linii lub stopniu, osoby pozostające w stosunku przysposobienia oraz ich małżonkowie, a także osoby pozostające we wspólnym pożyciu, a także inne osoby wspólnie zamieszkujące lub gospodarujące), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Przemoc w rodzinie w perspektywie psychologicznej - to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie przeciw członkowi rodziny, naruszające prawa i dobra osobiste, powodujące cierpienie i szkody.

Istnieją 4 podstawowe kryteria rozpoznawania zjawiska przemocy domowej:

1. Nierównowaga sił – dysproporcja siły, gdzie jedna osoba jest silniejsza od pozostałych członków rodziny i świadomie wykorzystuje swoją przewagę,
2. Naruszanie godności i praw – osoba stosująca przemoc narusza godność innych osób, wykazując zachowania takie jak poniżanie, wyśmiewanie, ośmieszanie,
3. Intencjonalność – działania osoby stosującej przemoc są celowe, cel najczęściej stanowi zdobycie kontroli nad innymi, czy też wymuszenie posłuszeństwa,
4. Powodowanie cierpienia i szkód – stosowana przemoc powoduje szkody psychiczne i fizyczne; doświadczanie bólu i cierpienia sprawia, że ofiara ma mniejszą zdolność do samoobrony.

Charakteryzując przemoc w rodzinie przez pryzmat form jakie może ona przybrać, wyróżnia się:

1. Przemoc fizyczną

To wszelkiego rodzaju działania bezpośrednie z użyciem siły powodujące uszkodzenie ciała np. popychanie, przytrzymywanie, uderzanie, potrząsanie, policzkowanie, bicie, kopanie, szarpanie, duszenie itp.

2. Przemoc psychiczną

Sprawca podejmuje działania w celu obniżenia u ofiary poczucia własnej wartości, wywołuje u ofiary stany lękowe i depresyjne poprzez działania wykorzystujące świadome wpływanie jednej osoby na drugą, w szczególności na tok myślowy, postępowanie, sposób życia drugiej osoby bez jej przyzwolenia, za pomocą takich narzędzi jak np. wyśmiewanie, wyzywanie, poniżanie, stosowanie gróźb, szantażowanie, krytykowanie, kontrolowanie, izolowanie, wmawianie choroby psychicznej, ciągle niepokojenie itp.

3. Przemoc ekonomiczną

Polega na mniejszym lub większym uzależnieniu codziennego życia od tego, czy osoba, która w rodzinie dysponuje środkami finansowymi (sprawca), zachce się nimi podzielić. Celem przemocy ekonomicznej jest uzależnienie finansowe od sprawcy, np. ograniczanie dostępu do wspólnych środków finansowych, niezaspokajanie podstawowych potrzeb materialnych rodziny, okradanie, odbieranie zarobionych pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy zarobkowej, zaciąganie kredytów wbrew woli współmałżonka itp.

4. Przemoc seksualną

To wymuszanie różnego rodzaju niechcianych zachowań w celu zaspokojenia potrzeb seksualnych, np. wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie nieakceptowanych przez partnera form współżycia seksualnego, gwałt, wyśmiewanie ciała itp.

5. Przemoc przez zaniedbanie

Zaniedbanie jest opisywane jako nietypowa forma przemocy, występująca wówczas, gdy mamy do czynienia z brakiem czynności prawidłowych. Jest to naruszenie obowiązku opieki ze strony osób bliskich, najczęściej wobec dzieci, osób starszych czy osób niepełnosprawnych. Są to sytuacje, w których najbardziej podstawowe potrzeby (wyżywienie, ubranie, higiena, opieka lekarska, bezpieczeństwo, wychowanie) nie są zaspokajane przez osoby za to odpowiedzialne. W tym kontekście wymienia się zaniedbanie fizyczne, emocjonalne lub psychiczne.

Badanie zjawiska przemocy w rodzinie jest bardzo trudne ze względu na wiele czynników takich jak kulturowe czy społeczne, które utrudniają bądź wręcz uniemożliwiają ujawnienie informacji o sytuacji rodziny na zewnątrz. Poniższe zestawienia obrazują "ujawnioną" skalę zjawiska przemocy na terenie Powiatu Bydgoskiego.

Tabela nr 1. Liczba „Niebieskich Kart” sporządzanych przez przedstawicieli różnych służb działających na terenie Powiatu Bydgoskiego w 2014 r. i I półroczu 2015r.

Liczba niebieskich Kart sporządzana w poszczególnych gminach powiatu w 2014 r. i I półroczu 2015 r.	Białe Błota		Dąbrowa Chelmińska		Dobrcz		Koronowo		Nowa Wieś Wielka		Osiesko		Sicienko		Solec Kujawski	
	2014r.	I półrocze 2015r.	2014r.	I półrocze 2015r.	2014r.	I półrocze 2015r.	2014r.	I półrocze 2015r.	2014r.	I półrocze 2015r.	2014r.	I półrocze 2015r.	2014r.	I półrocze 2015r.	2014r.	I półrocze 2015r.
Jednostki organizacyjne pomocy społecznej	12	4	3	0	5	1	7	4	10	4	6	3	4	2	11	8
Policja	18	6	11	6	17	13	44	20	13	8	31	8	13	8	62	38
Oświata	1	4	0	0	0	1	0	2	1	0	1	3	2	1	0	1
Gminna komisja rozwiązywania problemów alkoholowych	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Ochrona zdrowia	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4	0
Ogółem	32	14	14	6	22	15	51	27	25	13	38	14	19	11	77	47

Źródło: dane z Zespołów Interdyscyplinarnych funkcjonujących na terenie Powiatu Bydgoskiego.

Przedstawione dane obrazują „ujawnioną” skalę występowania zjawiska przemocy domowej na terenie Powiatu Bydgoskiego. Procedurą „Niebieskiej Karty” w 2014 r. objętych było 278 rodzin. Z kolei w I półroczu 2015 r. 147 rodzin. Największy odsetek „Niebieskich Kart” jest sporządzanych przez policję, w wyniku przeprowadzonych interwencji domowych, w 2014 r. było to 75,18 % ogółu, z kolei w I półroczu 2015 r. 72,79% ogółu „Niebieskich Kart”.

Przemoc w rodzinie zawsze narusza prawa osoby przeciwko której jest skierowana. Skutkiem ich naruszania jest odpowiedzialność prawna osoby, która stosuje przemoc. Tabela 2 zawiera informacje dotyczące wyroków Sądu wydanych w związku z występowaniem przemocy w rodzinie na terenie Powiatu Bydgoskiego w okresie od 2012 r. do I półrocza 2015 r.

Tabela nr 2. Liczba wyroków Sądu wydanych w związku z występowaniem przemocy w rodzinie na terenie Powiatu Bydgoskiego.

Wyszczególnienie	2012 r.	2013 r.	2014 r.	I półrocze 2015r.
Liczba osób skazanych prawomocnym wyrokiem Sądu za przestępstwo z art. 207 kk popełnione na szkodę członka rodziny oraz ewentualnie innego przestępstwa, w których sposób zachowania sprawcy polegał na stosowaniu przemocy w rodzinie w rozumieniu art. 2 pkt. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	41	42	39	18
Liczba osób skazanych prawomocnym wyrokiem Sądu, wobec których jednocześnie orzeczono obowiązek uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych	5	10	4	5

Źródło: Sąd Okręgowy w Bydgoszczy.

Niewątpliwie w wyniku występowania przemocy domowej, konsekwencje w różnych sferach życia ponoszą dzieci wychowujące się w rodzinie dotkniętej tym problemem. Dom rodzinny, w którym występują akty przemocy przestaje być azylem oraz ostoją miłości i bezpieczeństwa. Przemoc w rodzinie przekreśla szansę na prawidłowy i harmonijny rozwój dziecka. Z związku z bezpośrednim zagrożeniem życia lub zdrowia dzieci w wyniku występowania przemocy w rodzinie, służby socjalne w trybie art. 12 a ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, mogą odebrać dziecko w rodziny, w celu zapewnienia mu bezpieczeństwa.

Tabela nr 3. Liczba dzieci odebranych z rodziny w trybie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2014 r.

Gmina	Liczba dzieci odebranych z rodziny w trybie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2014 r. w związku z zagrożeniem życia lub zdrowia w godzinach 7.30-15.30	Liczba dzieci odebranych z rodziny w trybie art. 12 a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w 2014 r. w związku z zagrożeniem życia lub zdrowia w godzinach 15.30 – 7.30
Białe Błota	0	1
Dąbrowa Chełmińska	0	0
Dobrcz	0	0
Koronowo	1	0
Nowa Wieś Wielka	0	0
Osielsko	1	0
Sicienko	0	0
Solec Kujawski	1	1

Źródło: WPS KPUW w Bydgoszczy.

Tabela nr 4. Liczba dzieci odebranych z rodziny przez Policję i umieszczonych w niezagrażającym im środowisku.

Gmina	2012 rok	2013 rok	2014 rok
Białe Błota	0	0	0
Dąbrowa Chełmińska	0	0	0
Dobrcz	0	0	0
Koronowo	0	0	0
Nowa Wieś Wielka	0	0	0
Osielsko	5	3	1
Sicienko	0	0	0
Solec Kujawski	0	1	2

Źródło: Komenda Miejska Policji w Bydgoszczy.

Zestawienie zasobów instytucjonalnych w poszczególnych gminach powiatu, w zakresie świadczenia pomocy osobom doznającym przemocy zostały przedstawione w tabeli nr 5.

Tabela nr 5. Zasoby instytucjonalne w zakresie świadczenia pomocy osobom doznającym przemocy.

Gmina	Zasoby instytucjonalne w zakresie świadczenia pomocy osobom doznającym przemocy
Białe Błota	Punkt Interwencji Kryzysowej Rodzinny Punkt Konsultacyjny • psycholog • psychiatra • prawnik • terapeuci od uzależnień i współuzależnień
Dąbrowa Chełmińska	Pomoc świadczona w ramach GOPS w Dąbrowie Chełmińskiej. Psycholog do spraw przemocy prowadzi terapię z osobami uwikłanymi w przemoc.
Dobrez	Punkt Konsultacyjny • psycholog • specjalista do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie, kurator sądu rodzinnego • psychoterapeuta ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie
Koronowo	Punkt Interwencji Kryzysowej dla Ofiar Przemocy Domowej Pomoc świadczona w ramach MGOPS w Koronowie
Nowa Wieś Wielka	Pomoc w ramach GOPS w Nowej Wsi Wielkiej przy współpracy Komitetu Ochrony Praw Dziecka • psycholog • prawnik
Osielsko	Rodzinny Punkt Konsultacyjny • wsparcie dla osób współuzależnionych oraz ofiar przemocy. • prawnik • psycholog do spraw przemocy, oraz terapeuta do spraw uzależnień. • terapeuta dla osób uzależnionych oraz spotkanie grupy anonimowych alkoholików
Sicienko	Rodzinny Punkt Konsultacyjny • specjalista ds. przeciwdziałania przemocy domowej • specjalista psychoterapii uzależnień • psycholog • psychoterapeuta uzależnień • prawnik • lekarz psychiatra
Solec Kujawski	W ramach MGOPS w Solcu Kujawskim funkcjonuje • Punkt Konsultacyjny ds. Przeciwdziałania przemocy w rodzinie • Punkt Konsultacyjny dla osób z problemem alkoholowym • Punkt Konsultacyjny dla osób współuzależnionych • Punkt Konsultacyjny ds. przeciwdziałania narkomanii Współpraca ze Specjalistycznym Ośrodkiem Wsparcia dla ofiar Przemocy w Jaksicach koło Inowrocławia w zakresie udzielania schronienia ofiarom przemocy

(Źródło: dane z gmin Powiatu Bydgoskiego)

Ofiary przemocy w rodzinie, w tym głównie kobiety z małoletnimi dziećmi wymagające zapewnienia całodobowego schronienia korzystają z miejsc w Specjalistycznych Ośrodkach Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie. Tabela nr 6 przedstawia liczbę osób dorosłych wraz z dziećmi z terenu Powiatu Bydgoskiego korzystających w latach 2012 – 2014 z wymienionej formy pomocy.

Tabela nr 6. Liczba osób z terenu Powiatu Bydgoskiego korzystających z całodobowego schronienia w SOW dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w latach 2012 – 2014.

Rok	SOW dla Ofiar Przemocy w Rodzinie	Liczba osób dorosłych	Liczba dzieci
2012	SOW dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Jaksicach	2	5
	SOW dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Tucholi	3	8
2013	SOW dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Jaksicach	2	2
	SOW dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Tucholi	0	0
2014	SOW dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Jaksicach	3	4
	SOW dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Tucholi	2	4

Źródło: WPS KPUW w Bydgoszczy.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w ramach realizacji zadań powiatu z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie świadczy pomoc osobom będącym ofiarami przemocy w rodzinie z terenu Powiatu Bydgoskiego w formie bezpłatnych porad psychologa, pedagoga i prawnika. Powyższe wsparcie udzielane jest w ramach poradnictwa specjalistycznego. Punkt poradnictwa specjalistycznego jest wpisany do prowadzonego przez Wojewodę Kujawsko-Pomorskiego Rejestru Jednostek Specjalistycznego Poradnictwa pod nr 15. Działalność pedagoga i psychologa oraz prawnika polega między innymi na poradnictwie w ramach szeroko pojętej interwencji kryzysowej, w szczególności dla ofiar przemocy w rodzinie. Poradnictwo prawne w przypadku ofiar przemocy w rodzinie obejmuje informowanie o obowiązujących przepisach prawa, głównie z zakresu prawa rodzinnego i opiekuńczego, zabezpieczenia społecznego, ochrony praw lokatorów, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

W latach 2012-2014 realizowane były również programy korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy w rodzinie (3 edycje). Programem objęto łącznie 28 sprawców przemocy (mężczyzn), zamieszkujących na terenie Powiatu Bydgoskiego. Program realizowano w warunkach wolnościowych, w formie sesji indywidualnych i grupowych prowadzonych przez parę trenerów.

Na stronie internetowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie zamieszczone są informacje dotyczące uzyskania pomocy w przypadku wystąpienia zjawiska przemocy w rodzinie.

W działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie i pomoc osobom uwikłanym w przemoc domową na terenie Powiatu Bydgoskiego zaangażowane są organizacje pozarządowe, między innymi:

- „Czas Nadziei”(organizacja działająca na terenie gminy Osielsko);
- Terenowy Komitet Ochrony Praw Dziecka (działający na terenie gminy Sicienko, i gminy Solec Kujawski);
- Stowarzyszenie Wspierania Rodzin (działające na terenie gminy Solec Kujawski).

Podstawa prawna:

1. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2015, poz. 1390),
1. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r., poz. 163 ze zm),
2. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2015 r., poz. 1286 ze zm.),
3. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne (Dz. U. z 2011 r. Nr 50, poz. 259),
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2011 r. Nr 209, poz. 1245),
5. Uchwała Nr 76 z dnia 29 kwietnia 2014r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020 (M.P. z 2014 r., poz. 445),
6. Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie dla Województwa Kujawsko-Pomorskiego do roku 2020 - przyjęty Uchwałą Nr 24/899/13 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19 czerwca 2013 r.
7. Ramowy Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie przyjęty Uchwałą nr 3/31/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2015 r. w sprawie przyjęcia programów: „Ramowy program ochrony ofiar przemocy w rodzinie” i „Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie”.

II. Założenia programu

Podstawą prawną do opracowania i realizacji programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowi art. 6 ust. 4 pkt. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz.U. z 2015, poz. 1390)

Niniejszy program opracowany został w oparciu o Ramowy Program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie przyjęty Uchwałą nr 3/31/15 Zarządu Województwa Kujawsko-Pomorskiego z dnia 21 stycznia 2015 r. w sprawie przyjęcia programów: „Ramowy program ochrony ofiar przemocy w rodzinie” i „Ramowy program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie” oraz wytyczne znajdujące się w załączniku nr 2 do Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Założenia do tworzenia niniejszego programu opierają się na aktualnym stanie wiedzy na temat przemocy domowej i prowadzą do stwierdzenia, że:

- a) najważniejszym założeniem wszelkich działań podejmowanych wobec osoby stosującej przemoc powinno być uzyskanie bezpieczeństwa osoby doznającej przemocy w rodzinie,
- b) przemoc domowa jest wyuczonym zachowaniem, które przynosi zyski i straty dla sprawcy,
- c) przemoc domowa ma uwarunkowanie kulturowe – jest tolerowana i wzmacniana przez postawy i poglądy ludzi. Jest zakorzeniona we wzorach postępowania przekazywanych z pokolenia na pokolenie,
- d) stosowanie przemocy jest wyborem, za który sprawca ponosi odpowiedzialność moralną i prawną,
- e) przemoc domowa jest szkodliwym i raniącym nadużyciem siły i władzy oraz dąży do kontrolowania i zniewolenia osoby zależnej,
- f) stosowanie przemocy nie może być usprawiedliwione stwierdzeniem, że była ona skutkiem prowokacji ze strony ofiary,
- g) nie stosowania przemocy domowej można się nauczyć.

Zawartość merytoryczna programu skoncentrowana jest na osiągnięciu celu podstawowego i zawiera elementy, które dostarczają wiedzy, tworzą okazje do poznania siebie oraz pozwalają na zmianę form myślenia i reagowania.

Najważniejszymi z tych elementów są:

- 1) **Edukacja** – dobór treści edukacyjnych uwzględniających cele programu oraz specyfikę uczestników. Przekazywanie wiedzy odbywa się w sposób aktywizujący uczestników, między innymi przez prowadzenie otwartej dyskusji oraz odwoływanie się do indywidualnych doświadczeń.
- 2) **Rozpoznawanie i zmiana systemu przekonań i postaw osobistych** – przez takie działania należy rozumieć diagnozę osobistych przekonań uczestników, dotyczących postaw i nastawień emocjonalnych, które inicjują przemoc (uzyskanie i opracowanie informacji o funkcjonowaniu każdego z uczestników, jego sytuacji życiowej oraz specyfice przemocy, której był sprawcą). Do zadań w tej kwestii, należy również

promowanie postaw i wartości, które są alternatywą wobec postaw sprzyjających stosowaniu przemocy.

- 3) **Zmiany behawioralno-poznawcze** – umożliwienie uczestnikom, udziału w ćwiczeniach zmieniających myślenie i reagowanie na zjawisko przemocy oraz służących kontrolowaniu szkodliwych zachowań w sytuacjach konfliktowych.

Mając na uwadze powyższe założenia niniejszy program opiera się na współczesnych rozwiązaniach uwzględniających podejście integracyjne, łączące wybrane elementy tradycyjnych modeli pracy ze sprawcami przemocy, do których należą:

- 1) edukacja na temat kulturowo-obyczajowych zjawisk wspierających i przeciwstawiających się przemocy,
- 2) promocja wartości i idei wspierających godność osoby, dobro rodziny, równość płci oraz prawa kobiet i dzieci, a także odpowiedzialność za osobiste decyzje i gotowość ochrony słabszych,
- 3) stosowanie procedur behawioralno-poznawczych w celu korygowania postaw i zachowań związanych z przemocą,
- 4) uczenie umiejętności konstruktywnej komunikacji interpersonalnej oraz samokontroli.

Spotkania dla sprawców przemocy w rodzinie nie mogą odbywać się w miejscach, w których udziela się pomocy i wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie.

III. Cele, zawartość, podstawowe treści edukacyjne i zakładane rezultaty programu

1. Cele programu

Głównym celem programu jest **zatrzymanie przemocy w rodzinie**.

Cele szczegółowe to:

- 1) powstrzymanie uczestników programu przed dalszym stosowaniem przemocy,
- 2) Uzyskanie przez niego świadomości własnych zachowań przemocowych wobec bliskich,
- 3) Nauka rozpoznania przez niego sygnałów ostrzegawczych zapowiadających zachowania przemocowe,
- 4) Opracowanie „planu bezpieczeństwa” zapobiegającemu użyciu siły i przemocy,
- 5) Nauka nowych umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów, sporów w rodzinie bez użycia przemocy,
- 6) Nauka umiejętności partnerskiego układania stosunków w rodzinie, uczenie się korzystania z pomocy innych,
- 7) Nauka konstruktywnego wyrażania uczuć.

2. Podstawowe treści edukacyjne

- 1) Społeczno-kulturalne źródła i okoliczności towarzyszące przemocy domowej mity, stereotypy,
- 2) Definicja przemocy, jej rodzaje, formy, dynamika, aspekty prawne przemocy,
- 3) Problemy władzy i kontroli w relacjach międzyludzkich,
- 4) Planowanie i rozwijanie samokontroli,
- 5) Komunikacja interpersonalna,
- 6) Promocja pozytywnych standardów wartości i zachowań między innymi: szacunku, odpowiedzialności, bezpieczeństwa, wsparcia emocjonalnego, szczerości, zaufania, dzielenia obowiązków, wspólnego decydowania, okazywanie uczuć, potrzeb, negocjacji i rozwiązywania konfliktów bez przemocy,
- 7) Alkohol i patologia życia rodzinnego,
- 8) Seksualność,
- 9) Dzieci, przemoc i wychowanie.

3. Zakładane rezultaty

- 1) Nabycie wiedzy czym jest przemoc,
- 2) Uzyskanie wiedzy nt. świadomości własnych zachowań przemocowych wobec bliskich,
- 3) Nabycie umiejętności rozpoznania przez sprawcę sygnałów ostrzegawczych zapowiadających zachowania przemocowe,
- 4) Nabycie umiejętności opracowania „planu bezpieczeństwa” zapobiegającemu użyciu siły i przemocy,
- 5) Nabycie nowych umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów, sporów w rodzinie bez użycia agresji,
- 6) Nabycie umiejętności partnerskiego układania stosunków w rodzinie, uczenie się korzystania z pomocy innych,
- 7) Nabycie umiejętności konstruktywnego wyrażania uczuć.

IV. Realizacja programu

1. Czas realizacji programu

Program korekcyjno-edukacyjny realizowany będzie w zależności od przyznanej dotacji z budżetu państwa.

2. Sposób realizacji programu

Program korekcyjno-edukacyjny dla sprawców przemocy w rodzinie realizowany będzie w wersji obejmującej minimum 60 godzin zajęć, a przerwa pomiędzy kolejnymi zajęciami nie przekroczy 1 tygodnia. Zajęcia będą prowadzone w formie zajęć grupowych i spotkań indywidualnych.

Zajęcia grupowe będą organizowane w grupie (ilościowo określonej zgodnie z obowiązującymi wytycznymi).

Planowane są następujące etapy realizacji programu:

Etap I – spotkania indywidualne dla każdego uczestnika programu, których celem jest rozpoznanie diagnostyczne.

Etap II – spotkania grupowe odbywające się 2 razy w tygodniu, których celem jest przekazanie treści edukacyjnych. Zajęcia grupowe podzielone są na bloki tematyczne, w których poddawana będzie analizie jedna z form zachowań przemocowych oraz przedstawione alternatywne dla niej formy zachowań bez przemocy.

Podczas sesji indywidualnych wprowadzających uczestnik zostanie zapoznany z celami i przebiegiem programu. Prowadzący zapozna się także z sytuacją rodzinną i prawną osoby zgłaszającej się, diagnozując sytuację życiową oraz specyfikę stosowanej przemocy.

Informacje pozyskane od uczestników są objęte zasadą poufności.

3. Adresaci programu korekcyjno – edukacyjnego oraz nabór uczestników programu

- 1) Oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie są kierowane w szczególności do:
 - a) osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonanie kary, zobowiązując je do uczestnictwa w oddziaływaniach korekcyjno - edukacyjnych;
 - b) osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii leczenia uzależnienia od alkoholu lub narkotyków, lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, dla których oddziaływania korekcyjno-edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii;
 - c) osób, które w wyniku innych okoliczności zgłoszą się do uczestnictwa w programie korekcyjno-edukacyjnym.
- 2) W programie nie mogą uczestniczyć:
 - a) osoby z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi, w szczególności z zaburzeniami osobowości pogranicznej,
 - b) osoby chore psychicznie,
 - c) osoby uzależnione od alkoholu i narkotyków z wyłączeniem osób, które przeszły lub są w trakcie podstawowego cyklu terapii uzależnień.
- 3) Odmowa uczestnictwa w programie następuje w czasie wstępnego rozpoznania diagnostycznego prowadzonego w trakcie pracy indywidualnej, która jest pierwszym etapem realizacji programu.

Dokumentacja dotycząca programu będzie znajdować się w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Bydgoszczy.

4. Warunki uczestnictwa w programie

1) Każda osoba przed przystąpieniem do programu podpisze kontrakt indywidualny określający reguły uczestnictwa w programie zawierające:

- a) formalne wymogi systematycznej obecności na zajęciach wraz z określeniem sankcji za uchylenie się od udziału w programie,
 - b) zobowiązanie do powstrzymania się od przemocowych zachowań w kontaktach z członkami rodziny i innymi ludźmi,
 - c) zobowiązanie do powstrzymania się od spożywania alkoholu i zażywania substancji psychotropowych,
 - d) obowiązek bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego i zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach,
 - e) uznanie osobistej odpowiedzialności za fakt stosowania przemocy w rodzinie.
- Ponadto kontrakt powinien zawierać informacje o monitorowaniu sytuacji rodzinnej i zachowań uczestnika programu.

2) Dla każdego uczestnika programu musi zostać sporządzone na piśmie wstępne rozpoznanie diagnostyczne obejmujące zagadnienia takie jak:

- a) Okoliczności skierowania do programu,
- b) Określenie, czy uczestnik programu aktualnie stosuje przemoc,
- c) Najgroźniejsze oraz typowe formy i okoliczności przemocowych zachowań,
- d) Aktualna sytuacja rodzinna i zawodowa,
- e) Cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjnej.

3) Udział w zajęciach potwierdzany będzie listami obecności z podpisami uczestników.

4) Wobec osób, których uczestnictwo w programie związane jest z decyzją sądu, policji lub prokuratury stosuje się powiadamianie tych organów o:

- a) przystąpieniu sprawcy przemocy do programu,
- b) każdej sytuacji uchylenia się od udziału w programie,
- c) zakończeniu uczestnictwa w programie.
- d) fakt dobrowolnego uczestnictwa w programie osób stosujących przemoc (skierowanych przez instytucje, organizacje, rodzinę lub samodzielne zgłoszenie) pozostaje objęty tajemnicą.

5) Wskazane jest uzyskanie zgody uczestnika na:

- przetwarzanie danych osobowych – pod kątem wymiany informacji między instytucjami zajmującymi się pomaganiem rodzinie uczestnika programu;
- kontakt osób prowadzących program z rodziną (ofiarami przemocy) uczestnika;
- monitoring funkcjonowania uczestnika w relacjach rodzinnych po zakończeniu uczestnictwa w programie – do 3 lat po zakończeniu zajęć.

5. Realizator programu, osoby realizujące program korekcyjno - edukacyjny

Realizatorem programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie jest Powiat Bydgoski, zaś jednostką organizacyjną wykonującą zadanie w imieniu Powiatu – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bydgoszczy. Program korekcyjno – edukacyjny będzie odbywać się we współpracy z podmiotami zobowiązanymi do podejmowania działań na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Współpraca ta winna polegać przede wszystkim na kierowaniu osób stosujących przemoc w rodzinie do udziału w programie korekcyjno – edukacyjnym oraz udostępnianiu informacji.

Zadania związane z realizacją programu obejmują:

- a) nadzór nad realizacją programu zgodnie z założonymi celami i działaniami nakierowanymi na osiągnięcie zakładanych rezultatów,
- b) obsługę finansową programu,
- c) monitoring programu.

Nadzór i kontrolę nad realizacją programu korekcyjno – edukacyjnego sprawuje Wojewódzki Koordynator Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Program korekcyjno-edukacyjny prowadzony będzie przez certyfikowanych terapeutów – kobietę i mężczyznę. Obecność kobiety i mężczyzny wśród prowadzących staje się modelem komunikacji partnerskiej dla uczestników programu oraz czynnikiem konfrontującym, który jest bardzo ważnym elementem w procesie zmian zachowania.

Osoby realizujące program korekcyjno – edukacyjny winny posiadać kwalifikacje zgodnie z wytycznymi zawartymi w Rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczących przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływanie korekcyjno – edukacyjne.(Dz.U.2011.poz.259).

Powyższe Rozporządzenie określa kompetencje osób prowadzących programy korekcyjno - edukacyjne:

1. ukończone studia II stopnia na jednym z kierunków: psychologia, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo – wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej,
2. posiadać zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie.
3. Mieć udokumentowany co najmniej 3 letni czas pracy w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

6. Miejsce realizacji programu

Program korekcyjno-edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie realizowany będzie w oparciu o zasoby lokalowe Powiatu lub na zasadzie wynajmu lokalu na wolnym rynku.

7. Partnerzy programu

Założenia programowe w skutecznym osiągnięciu założonych celów i rezultatów przewidują współpracę z wieloma instytucjami i organizacjami, którymi są:

- a) Ośrodki Pomocy Społecznej,
- b) Sąd,
- c) Kuratorzy zawodowi,
- d) Prokuratura,
- e) Policja,
- f) Organizacje pozarządowe,
- g) Rodziny uczestników programu.

V. **Źródła finansowania programu**

Zgodnie z art. 6, pkt. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie środki na realizację i obsługę programu korekcyjno-edukacyjnego zapewnia budżet państwa. Planowanie wydatków następuje na poziomie powiatu rokrocznie, a realizacja programu uzależniona jest od wysokości środków przekazywanych samorządowi powiatu z budżetu państwa na ten cel.

VI. **Monitoring i ewaluacja**

Zgodnie z § 8 Rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 22 lutego 2011r. w sprawie standardu podstawowych usług świadczących przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, kwalifikacji osób zatrudnionych w tych ośrodkach, szczegółowych kierunków prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz kwalifikacji osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne *"przebieg i efekty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie objęte są działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi prowadzonymi przez powiat lub podmioty, którym powiat zlecił realizację prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, a wyniki tych działań są wykorzystywane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych"*.

System monitorowania obejmuje:

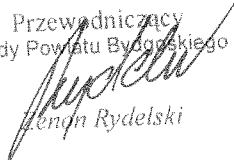
- a) postęp względem zaplanowanych założeń, działań i rezultatów programu,
- b) zachowanie związane z przemocą u osób uczestniczących w programie w trakcie jego trwania oraz do 3 lat po jego zakończeniu.

Celem monitoringu jest sprawdzenie czy zaplanowane działania w końcowym efekcie są użyteczne dla odbiorców i współodbiorców, którymi w tym przypadku są rodziny osób stosujących przemoc.

Ewaluację prowadzi Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie. Do oceny skuteczności działań programowych niezbędna jest współpraca z partnerami programu, szczególnie tymi, którzy realizują programy przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Zasadność i efektywność programu korekcyjno-edukacyjnego wobec osób stosujących przemoc w rodzinie będzie oceniana poprzez bieżące monitorowanie realizacji programu przez cały okres jego trwania. Niezbędne jest także dokonanie ewaluacji programu, która pozwoli na uzyskanie m.in. takich danych jak:

- ile osób rozpoczęło zajęcia, ile osób ukończyło,
- czy udział w programie przyczynił się do zmiany zachowań, zatrzymania przemocy w rodzinie,
- czy w trakcie trwania programu uczestnicy programu zmieniali swoje zachowania,
- czy uczestnik programu korzystał z proponowanych rozwiązań,
- ocena jakości przeprowadzonych spotkań, m.in. sposobu prowadzenia zajęć, czasu ich trwania, korzyści z uczestnictwa w programie itp.

Przewodniczący
Rady Powiatu Bydgoskiego

Zenon Rydelski